

Др Весна Стојановић,*

Доцент Факултета за пословне студије и право
Универзитета Унион Никола Тесла у Београду

UDK: 368.914.4-056.24

ПРАВО НА ПОРОДИЧНУ ПЕНЗИЈУ ИНВАЛИДНОГ ДЕТЕТА

Апстракт: *Право на породичну пензију је једно од три права на пензију из пензијског система Републике Србије. Право на породичну пензију дете може да оствари после смрти једног или оба родитеља или једног или оба усвојитеља (из потпуног усвојења), ако се испуне одговарајући законом прописани услови. Право на породичну пензију имају сва деца рођена у браку, ванбрачна деца и усвојена деца. Законодавац утврђује посебне услове за стицање права на породичну пензију када је дете стекло инвалидност у складу са прописима из Закона о пензијском и инвалидском осигурању. Принципи солидарности, узајамности и хуманизма, на којима се заснива социјално осигурање, омогућавају инвалидном детету коришћење права на породичну пензију до краја његовог живота. Коришћење овог права није условљено евентуалним запослењем или обављањем самосталне делатности инвалидног детета, односно, инвалидно дете стиче право на породичну пензију и после престанка запослења, односно обављање самосталне делатности.*

Кључне речи: *право на породичну пензију, стицање статуса инвалидног детета, коришћење права на породичну пензију, могућност запошљавања инвалидног детета.*

---

* e-mail: vesna1541@gmail.com

Рад примљен: 17.07.2018.

Рад прихваћен: 04.08.2018.

1. Увод

Као и сви други правни аспекти заштите особа са инвалидитетом и овај аспект има своје корене у међународном правном поретку и међународноправним документима глобалног и регионалног карактера.

Током последње две деценије у Уједињеним нацијама и у Савету Европе усвојено је много важних међународних докумената, који су успоставили нове стандарде у породичном законодавству и пракси и прецизније поставили питање положаја особа са инвалидитетом у овим међународним и регионалним актима. Република Србија је, усвајајући неке од најважнијих међународних докумената, унела у своје законодавство најмодернија решења савременог правног поретка који су у међувремену постали извори домаћег права.¹ То је прво Конвенција о правима детета,² први међународни уговор који се посебно бави правима детета. Све до доношења ове конвенције владало је опште мишљење да је дете довољно заштићено у оквирима опште заштите појединца. По одредбама Конвенције о правима детета која је ратификацијом постала део нашег позитивног права дететом се сматра свако људско биће које није навршило 18 година живота, уколико се законом који се примењује на дете пунолетство не стиче раније³. Стране уговорнице признају право сваком детету на коришћење социјалне заштите, укључујући и право на социјално осигурање и предузимање потребних мера за пуно остваривање овог права у складу са националним законодавством⁴. Овом конвенцијом је установљено посебно тело за надзор над имплементацијом конвенције, то је Комитет за права детета који прати усклађеност националног законодавства у области заштите права детета, као и спровођења права у пракси.

---

1 Драшкић М., Предговор Породичном закону, ЈП Службени гласник, Београд, 2005, стр. 9–17.

2 Закон о ратификацији Конвенције Уједињених Нација о правима детета, “Сл. лист СФРЈ - Међународни уговори”, 15/90, и “Сл. лист СРЈ - Међународни уговори”, бр.4/96 и 2/97. У даљем тексту Конвенција.

3 Панов, С., Породично право – Приручник за полагање правосудног испита, „Пројурис“- Организација за правну едукацију и културу права. Породични закон Републике Србије, у члану 11 предвиђа и још један начин еманципације детета. Поред досадашњег начина стицања еманципације закључењем брака малолетника на основу дозволе суда, Породични закон утврђује еманципацију и на основу кумулације чињеница да је малолетник након 16. године постао родитељ и да има телесну и душевну зрелост да се стара о својој личности, правима и интересима. стр. 65.

4 Члан 26. Конвенције.

Права детета, на чије су се поштовање обавезале државе које су ратификовале Конвенцију о правима детета, односе се апсолутно на свако дете.

Кад говоримо о деци са сметњама у развоју, инсистирање на поштовању права детета утврђених у овој конвенцији има још већу дубину и појачано значење, имајући у виду да су она најосетљивији део популације. (најважнија права која се овим документима штите су право на живот, опстанак и развој детета, право на недискриминацију, обавеза поступања у складу са најбољим интересима детета, право на уважавање мишљења детета и друга права).

Заштитничка улога међународне заједнице огледа се у доношењу многобројних међународних докумената која дају државама потписница јаке правне темеље за даљу разраду и примену различитих мера заштите и могућности унапређења положаја детета у њиховим правним системима⁵. Данас друштвена брига о деци и породици има упориште у међународном праву и законодавствима већине држава. Друштвена брига о деци подразумева организоване економске, политичке, правне, институционалне и друге активности које имају за циљ унапређење рађања, неге, одгоја, образовања, обезбеђење услова за свестрани интелектуални, емоционални, физички и социјални развој деце као и уједначавање услова за њихову социјалну сигурност.⁶

Устав Републике Србије⁷ под појмом детета подразумева особу до навршене 18. године живота, што је у складу са дефиницијом садржаном у Конвенцији о правима детета. Деца у нашем правном систему уживају посебну заштиту у многобројним законима и другим прописима.

По одредбама Породичног закона⁸ регулишу се односи између родитеља и деце и утврђују елементе за вршење родитељског права. Један од елемената који опредељују суштину родитељског права је издржавање детета. То је родитељско право и родитељска дужност. Родитељско право се може продужити и после пунолетства детета ако дете због душевне болести, заосталог душевног развоја, телесних мана

5 Међу најпознатијим међународним документима су свакао: Конвенција УН бр. 182 о најгорим облицима дечијег рада, („Сл. лист СФРЈ – Међународни уговори, бр. 2/03), Конвенција УН број 138 о минималним годинама за запошљавање („Службени листа СФРЈ – Међународни уговори“, бр. 14/82), Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима („Службени лист СФРЈ – Међународни уговори“, бр.7/71).Ревидирана европска социјална повеља („Службени гласник РС – Међународни уговори“, бр.42/09).

6 С., Јашаревевић, Социјално право, Правни факултет у Новом Саду, 2013, стр. 311-327.

7 „Сл. гласник РС“, бр.98/06.

8 „Сл. гласник РС“, бр.18/2005, 72/2011 – др.закон и 6/2015.

или других разлога није способно да се само стара о својој личности, правима и интересима. Правоснажна судска одлука о лишењу и враћању родитељског права, о продужењу или престанку продужења родитељског права уписује се у матичне књиге рођених, односно, у јавни регистар права на непокретностима, ако дете има непокретности⁹.

2. Општи услови за остављање права на породичну пензију

Поред права на старосну пензију, права на превремену старосну пензију, права на инвалидску пензију Закон о пензијском и инвалидском осигурању Републике Србије¹⁰ (у даљем тексту: Закон), предвиђа и право на породичну пензију. Закон утврђује круг лица која могу остварити ово право, у тај круг лица спадају и деца.

Права на породичну пензију по својој правној природи је изведено правао, оно се изводи из права које је имао умли осигураник или умрли корисник права из пензијског и инвалидског осигурања.

Остваривање права на породичну пензију подразумева испуњавање одређених услова на страни умрлог осигураника односно корисника права, као и одређених услови на страни детета као корисника права на породичну пензију.

Законодавац је одредио да право на породичну пензију могу остарити чланови породице: умрлог корисника права или умрлог осигураника који у тренутку смрти има навршених најмање пет година стажа осигурања или да је испунио услове за остваривање права на стаосну пензију, превремену старосну пензију или инвалидску пензију.

Законодавац је, имајући у виду социјални карактер права на породичну пензију, предвидео могућност да се право на породичну пензију може остварити без обзира на дужину стажа осигурања, другим речима без утицаја је дужина времена у коме се уплаћивао допринос за пензијско и инвалидско осигурање, уколико је узрок смрти повреда на раду или професионално обољење. Чланови породице стичу право на породичну пензију без обзира на дужину стажа осигурања (у овом случају без утицаја је да ли умрло лице има мање или више од пет година стажа осигурања), довољан је и један дан стажа осигурања.

---

⁹ Панов, С., Исто, стр. 65.

¹⁰ “Сл.гласник РС”, бр.34/2003, 64/2004 - одлука УСРС, 84/2004 - др. закон, 85/2005, 101/2005 - др. закон, 63/2006 - одлука УСРС, 5/2009, 107/2009, 101/2010,93/2012, 62/2013,10872013, 75/2014 и 142/2014.

3. Лица која имају право на породичну пензију

Закон дефинише да се под члановима породице умрлог осигураника, односно корисника права сматрају: брачни друг; деца (рођена у браку или усвојена, пасторчад коју је осигураник, односно корисник права издржавао, унучад, браћа и сестре и друга деца без родитеља, односно деца која имају једног или оба родитеља који су потпуно неспособна за рад, а коју је осигураник, односно корисник права издржавао); родитељи (отац и мајка, очух и маћеха и усвојиоци) које је осигураник, односно корисник права издржавао.

Право на породичну пензију имају сва деца која по прописима имају тај статус, и то: сва деца коју је умрли осигураник или корисник права признао за своју, која су рођена у браку или ван брака, или је правоснажном судском одлуком утврђено да је он родитељ.

Значајно је указати на то да деца која су рођена у браку или ван брака, или усвојена, пасторчад и унуци - спадају у чланове уже породице осигураника, односно корисника права. Чланови шире породице су браћа и сестре и друга деца на које се односе другачија законска правила у погледу стицања права на породичну пензију. Да ли су деца чланови уже или чланови шире породице од утицаја је на право коришћења породичне пензије као и на њену висину.

Интересантно је поменути један од старијих закона који је омогућавао да шири круг лица може да користи право на породичну пензију, у том смислу указале се на неке одредбе Закона о социјалном осигурању радника и службеника и њихових породица.¹¹ По одредбама овог закона деца и унучад осигураника имала су право на породичну пензију до навршених 17 година живота, а ако су на школовању до навршених 24 године живота. Ако су деца или унучад постала потпуно неспособна за рад пре навршених наведених година живота, имала су право на породичну пензију за све време трајања неспособноати. Право на породичну пензију припадало им је и када су постала потпуно неспособна за рад после навршених наведених година живота, а пре смрти осигураника, под условом да их је осигураник до своје смрти издржавао. Унуче је имало право на породичну пензију ако није имало родитеље или су му родитељи били трајно неспособни за рад, а живело је у осигураниковом домаћинству.

---

¹¹ „Службени лист ФНРЈ“, бр. 10/1950. Члан 69.

3.1. Неки статистички подаци о корисницима породичне пензије

Статистички подаци указују да, према подацима из Извештаја о раду Фонда за пензијско и инвалидско осигурање за 2017. годину¹², изражено у процентима, број породичних пензионера у односу на број старосних и инвалидских пензионера, последњих двадесет година кретао се у распону од 20% до 21,8%.

У децембру месецу 1997. године било је у Републици Србији укупно 1.460.306 пензионера, од овог броја било је старосних 703.794 пензионера (или 48,2%), 438.401 инвалидских пензионера (или 30%) и 318.111 породичних пензионера, што у односу на укупан број чини 21,8%. Двадесет година касније, у децембру месецу 2017. године било је укупно 1.720.435 пензионера од чега је 1.076.890 старосних пензионера (или 62%), 293.835 инвалидских пензионера (или 17%) и 349.710 породичних пензионера, што укупно чини 20,03%. Број породичних пензионера осцилира у најмањем броју а самим тим и број инвалидне деце корисника породичне пензије (имајући у виду да поузданијих података о њиховом броју нема).

Слично показују и подаци о броју деце – корисника права на породичну пензију, у 2014. години било је укупно 60.531 дете корисник овог права, у 2015. години било је 59.266 деце, у 2016. години било је 56.211 деце уживалаца права на породичну пензију и у 2017. години било је 53.982 детета које је уживало ово право. Треба имати у виду чињеницу, да нека деца врло кратко време користе право на породичну пензију, у међувремену заврше школовање или се запосле или наврше 26 година живота и по Закону им престаје право на коришћење породичне пензије.

Не постоје поуздани подаци о броју деце која остварују право на породичну пензију а која су особе са инвалидитетом по рођењу или су касније током живота стекли инвалидност по основу болести, повреде ван рада, повреде на раду или професионалне болести.

4. Право на породичну пензију деце - општи услови за остваривање права

Деца уживају посебну заштиту у нашем правном систему која се обезбеђује Уставом и многобројним законским и подзаконским прописима. Деца су најзаштићенија категорија лица која по Закону

---

¹² www.rf.pio. Посета сајту Фонда за пензијско и инвалидско осигурање 25.08.2018. године.

имају прао на породичну пензију јер су услови за остваривање овог права најфлексибилнији и под одређеним условима најдуже се користе. Да би деца остварила право на породичну пензију треба да испуњавају услове утврђене Законом¹³. Дете стиче право на породичну пензију до навршених 15 година живота, после навршених 15 година живота дете стиче право на породичну пензију до завршетка школовања, али најдоцније до навршених 20 година живота, ако похађа средњу школу, односно до 26 година живота, ако похађа високу школу. Чињеница трајања школовања процењује се на основу прописа о образовању, а његов прекид утврђује се по службеној дужности у сваком појединачном случају. Када је у питању прекид школовања због болести, битно је да се ради о болести због које дете објективно није могло да се школује, што се доказује одговарајућом медицинском документацијом као и потврдом образовне институције о прекиду школовања због болести.

Детету коме је школовање прекинуто због болести, право на породичну пензију припада и за време болести до навршених година живота до којих се обезбеђује остваривање права на породичну пензију, као и изнад тих година, али највише за онолико времена колико је због болести изгубило од школовања.

Инвалидно дете има право на породичну пензију све док траје неспособност за самосталан живот и рад, важно је да је инвалидност настала после узраста до кога се деци обезбеђује право на породичну пензију, а пре смрти осигураника односно корисника, под условом да га је осигураник односно корисник права издржавао до своје смрти. Врло слична, готово идентична законска решења, у вези остваривања права на породичну пензију постоје и у прописима Републике Хрватске, која су преузети из закона бивше СФРЈ (сви општи услови за остваривање права на породичну пензију, издржавање као услов за остваривање права, одређивање висине породичне пензије, исплата пензија и други елементи)¹⁴.

Дете које је окарактерисано као инвалидно дете у складу са прописима о разврставању¹⁵ деце ометене у развоју, или се ради о детету

---

13 Радифковић Љ., Ракић, Н., „Коментар и примена Закона о пензијском и инвалидном осигурању“, СЕКOS IN, Београд, 2011. стр.53 – 65.

14 Risondo, M., *Komentar Zakona o mirovinskom osiguranju*, Narodne novine D.D., Zagreb, 2008. str.126.

15 Правилник о додатној образовној, здравственој и социјалној подршци детету и ученику “Сл.гласник РС”,бр.63/2010. Прописи о разврставању тј. категоризацији инвалидне деце ометене у развоју. Овим правилником уређују се ближи услови за процену потреба за пружањем додатне образовне, здравствене или социјалне подршке

које је привремено неспособно за самосталан живот и рад, оно стиче право на породичну пензију и после престанка запослења, односно после престанка обављања самосталне делатности.

Дете може да ступи у обавезно пензијско и инвалидско осигурање, а да му се при томе не обустави исплата породичне пензије, закључивањем уговора о делу или ауторског уговора, с тим да накнада коју добије по основу једног од ових уговора, мора бити нижа од најниже основице у осигурању запослених важећој у моменту уплате доприноса. Дајући могућност да породични пензионер може у исто време да прима породичну пензију и да прима накнаду по уговору о делу или ауторском уговору, законодавац је имао у виду тежак економски и социјални положај у коме се налазе породични пензионери (а нарочито инвалидна деца) са ниским примањима. Дајући могућност уживаоцу породичне пензију – детету да може да ради, законодавац је учинио корак напред у поступку обезбеђивања вишег степена његове материјалне сигурности а самим тим и вишег степена инклузије у све сфере друштвеног живота. Инвалидно дете, у складу са прописима о разврставању деце ометене у развоју¹⁶ стиче право на породичну пензију и после престанка запослења, односно обављања самосталне делатности.

То значи, да ово право детету може бити продужено због неспособности за самосталан живот и рад, привремено или трајно, уз услов се о томе изјасни надлежни орган медицинског вештачења¹⁷ (надлежна комисија лекара вештака у Републичком фонду за пензијско и инвалидско осигурање¹⁸). У овом случају ради се о посебној заштити

детету и ученику и састав и начин рада интересорне комисије. Процена се заснива на целовитом и индивидуализованом приступу, заснованом на једнаким могућностима у сагледавању потреба детета и ученика, са циљем да се пружањем одговарајуће подршке омогући друштвена укљученост кроз приступ правима, услугама и ресурсима.

16 Светска Здравствена Организација (СЗО) донела је Међународну класификацију функционисања, неспособности и здравља (енгл. ICF – International Classification of Functioning, disability and health). Ово је једно од издања СЗО у коме су обухваћени и приказани сви аспекти људског здравља и људске делатности повезане са здрављем. Ова класификација користи се на глобалном плану а и код нас као руководећи документ на основу кога се даље ради на категоризацији деце са одређеним инвалидитетом. Овај поступак воде интересорне комисије формиране од стране различитих стручњака при јединицама локалне самоуправе. Поступак се спроводи у циљу постизања образовања инвалидне деце и њиховог укључивања и свеопштег социјализовања и запошљавања на најједноставнијим радним обавезама.

17 Р., Брковић, Б., Урдаревић, А., Антић, Практикум за Радно право и социјално осигурање, Правни факултет Универзитета у Крагујевцу, Крагујевац, 2016, стр. 378 – 383.

18 Комисија лекара вештака поступа у складу са одредбама Правилника о начину

инвалидне деце кроз право на породичну пензију због неспособности за самосталан живот и рад услед ометености у физичком или психичком развоју, као и деце код које је неспособност за самосталан живот и рад настала после узраста до кога се деци обезбеђује право на породичну пензију.

Инвалидном дету које користе право на породичну пензију не обуставља се исплата породичне пензије ако ради по неком од уговора преко омладинске задруге. Исти законски тртман има ивалидно дете ако одлучи да склопи брак (сходно одредбама Породичног закона.

5. Издржавање као услов за стицање права на породичну пензију

Када је издржавање услов за стицање права на породичну пензију, сматра се да је умрли осигураник, односно корисник права на пензију издржавао члана породице ако укупни месечни приходи члана породице не прелазе износ најниже пензије у последњем кварталу пре дана подношења захтева за остваривање права на породичну пензију.

У приходе члана породице не узимају се: додатак на децу, родитељски додатак, материјално обезбеђење породице, породична пензија остварена по другом родитељу, новчана накнада по основу помоћи и неге, новчана накнада за телесно оштећење, примања по основу награда, отпремнина за одлазак у пензију, као и примања ученичког и студентског стандарда.

6. Чланови уже и чланови шире породице - приоритет у коришћењу права на породичну пензију

Законодавац је одредио постојање две категорије чланова породице, као и приоритет у могућности коришћења права на породичну пензијуједних чланова породице у односу на чланове друге породице. По Закону о пензијском и инвалидском осигурању право на породичну пензију имају чланови уже и чланова шире породице умрлог осигураника односно умрлог корисника права, дајући (под одређеним условима)приоритет члановима уже породице у коришћењу права на породичну пензију над члановима шире породице. Члановима уже породице сматрају се брачни друг и деца (рођена у браку или ван брака или усвојена, пасторчад и унуци).Члановима шире породице сматрају се

рада органа вештачења Републичког фонда за пензијско и инвалидско осигурање „Сл. гласник РС“, бр. 59/2008, 75/2008 – испр.,24/2011 и 7/2012.

родитељи (отац, мајка, очух, маћеха и усвојиоци), браћа, сестре и друга деца без родитеља, односно деца која имају једног или оба родитеља који су потпуно неспособни за рад, а коју је осигураник односно корисник права издржавао.

Основни принцип је да право на породичну пензију припада члановима шире породице само ако нема чланова уже породице, а ако их има - само када породична пензија која припада члановима уже породице не достигне пун износ основаод кога се одређује висина породичне пензије.

7. Одређивање висине породичне пензије

Право на породичну пензију је изведено право, право које се изводи из права корисника на старосну пензију, превремену старосну пензију или инвалидску пензију или из предпостављене пензије која би осигуранику припадала у часу смрти, односно од пензије која је кориснику припадала у часу смрти, у проценту који се утврђује према броју чланова породице који имају право на ту пензију.

У Закону је утврђен основ од кога се одређује висина породичне пензије као и начин утврђивања породичне пензије.

Породична пензија одређује се од старосне или превремене старосне пензије или инвалидске пензије која би осигуранику припадала у часу смрти, односно од пензије која је кориснику припадала у часу смрти, у проценту који се утврђује према броју чланова породице који имају право на ту пензију, и то:

1) ако пензија припада само члановима уже породице или само члановима шире породице умрлог осигураника односно корисника права одређује се у следећим процентима: - за једног члана 70%; - за два члана 80%; - за три члана 90%; - за четири и више чланова 100%.

2) ако пензија припада и члановима уже породице и члановима шире породице умрлог осигураника односно корисника права, члановима уже породице припада породична пензија за једног члана 70%; - за два члана 80%; - за три члана 90%; - за четири и више чланова 100%, а члановима шире породице припада остатак до пуног износа старосне, превремене старосне или инвалидске пензије.

(2) Ако право на породичну пензију имају брачни друг и разведени брачни друг умрлог осигураника, односно корисника права, одређује се једна породична пензија у висини која припада за једног члана породице и дели се у једнаким износима.

(3) Породична пензија из члана 15. овог закона¹⁹ одређује се у износу од 100% пензије која би осигуранику припадала у часу смрти.

Када се ради о умрлом осигуранику, прво је потребно утврдити висину старосне пензије, превремене старосне пензије или инвалидске пензије која би му припадала у часу смрти. При одређивању висине породичне пензије по смрти осигураника који је био у поступку остваривања права на инвалидску пензију, треба имати у виду који је био узрок смрти осигураника. Када је узрок смрти несрећа на послу или професионално обољење, право на инвалидску пензију стиче се без обзира на дужину стажа осигурања, што у потпуности потврђује принцип утврђен Законом о пензијском и инвалидском осигурању, да је у потпуној заштити осигураник који стекне инвалидност услед несреће на послу или услед професионалне болести. Када наступи овакав случај, висина породичне пензије која се одређује од висине инвалидске пензије у проценту према броју лица која имају право на породичну пензију, полази се од претпоставке да је осигураник имао пун стаж од 40 година.

8. Највиши и најнижи износ породичне пензије

Као најмањи основ за одређивање породичне пензије узима се старосна пензија умрлог осигураника, односно корисника права, одређена за стаж од 20 година. Укупан износ породичне пензије не може прећи највиши износ старосне, односно инвалидске пензије. Ова одредба значи да уколико је умрли осигураник имао мање стажа осигурања од 20 година односно умрли корисник права имао пензију нижу од основа утврђеног за 20 година стажа осигурања.

По статистичким подацима са сајта Републичког Фонда за пензијско и инвалидско осигурање (www.pio.rs), у децембру 2017. године, у Републици Србији, било је 354.957 корисника породичне пензије са просечном пензијом од 19.365 динара. Најнижи износ породичне пензије

---

¹⁹ Закон о пензијском и инвалидском осигурању Републике Србије омогућује у члану 15 да лица која желе, могу дасе укључе у пензијско и инвалидско осигурање (не и у здравствено осигурање), уплатом доприноса за пензијско и инвалидско осигурање, месечно, у складу са изабраном висином понуђење основице осигурања, и тиме обезбеди потребан стаж осигурања као да је био у радном односу код неког послодавца или је радио по неком од уговора из Закона о раду. Треба имати у виду да „квалитет“ стаж осигурања остварен по основу радног односа има приорит у поступку остваривања права из пензијског и инвалидског осигурања, над стажом осигурања оствареним по основу члана 15 Закона о ПИО (ово разликовање стажа осигурања по његовом квалитету карактеристично је за пензијско и инвалидско осигурање, мада ове разлике у квалитету има и у неким другим областима остваривања права из радног односа.

из категорије запослених је 13.655,92 динара.Највиши износ пензије износио је 125.775,63 динара са умањењем по Закону о привременом уређењу начина исплате пензија (“Сл. гласник РС”, бр.116/2014, 99/2016), износ највише пензије био је 101.132,22 динара. У истом периоду по статистичким подацима Фонда износ породичне пензије у распону од 53.456,01 до 73.641,00 динара, примало је 12 корисника ове пензије, (изнад тог износа није било корисника породичне пензије у децембру 2016. године).

9. Право инвалидног детета на две породичне пензије по смрти оба родитеља

Право на две пензије по смрти оба родитеља је заштитна мера којом се обезбеђује већи степен материјалне и социјалне сигурности како инвалидног тако и деца која немају тај статус, односно деце по смрти родитеља или лица по закону изједначена са родитељима. Без обзира на време када је наступила смрт једног и другог родитеља, деца стичу право да примају породичну пензију утврђену по смрти једног родитеља и породичну пензију утврђену по смрти другог родитеља.Ове пензије се сабирају и одређују као једна пензија, која не може прећи највиши износ пензије, утврђен у складу са одредбама Закона о пензијском и инвалидском осигурању.

Право на две пензије предвиђено је као могућност и за децу са инвалидитетом, без обзира на године старости и то као трајно право.

Дете корисник породичне пензије, старије од 15 година, а које се школује има обавезу да једном годишње (по правилу почетком школске године) достави Фонду за пензијско и инвалидско осигурање потврду да је уписало годину на одговарајућој високошколској установи. Ако не доставе благовремено одговарајућу потврду - уверење, обуставиће се исплата пензије уз доношење решења од стране надлежне филијале Фонда.

10. Исплата породичне пензије

Породична пензија се исплаћује од дана испуњења услова, ако је захтев поднет у року од шест месеци од дана престанка осигурања умрлог члана породице, а ако је захтев поднет по истеку тог рока, од дана подношења захтева и за шест месеци уназад.

Право на исплату породичне пензије постављено је у Закону као принцип, да породична пензије припада кориснику само ако није у том периоду био у обавезном пензијском и инвалидском осигурању.

Од овог генералног принципа постоје изузеци о којима је већ било речиа које се по правилу односе на привремени прекид школовања изазваног болешћу или радним ангажовањем по неком од уговора из Закона о раду, уз поштовање принципа везаног за висину накнаде коју дете може да оствари а да при томе не изгуби право на породичну пензију. Од овог принципа искључена су инвалидна деца која су категорисана и на које се односе другачија правила а која су напред описана.

Ако се кориснику породичне пензије због запослења, односно обављања делатности по основу које је обавезно осигуран или због коришћења старосне или инвалидске пензије, не исплаћује породична пензија која му припада. Осталим члановима уже породице (на пример деци) исплаћује се за то време породична пензија у висини која се одређује као да корисник пензије нема право на породичну пензију.

Право на породичну пензију престаје када услед настале промене дете више не испуњава услове за стицање и коришћење тог права. Право на породичну пензију детету престаје ако је правоснажном пресудом осуђено, односно утврђена је његова кривица за смрт лица по основу кога остварује право на породичну пензију. Супротно од наведеног значи да лице које је из нехата прузроковало смрт лица по основу кога остварује право на породичну пензију, неће изгубити ово право.

11. Покретање поступка за остваривање права на породичну пензију

Поступак за стицање права на породичну пензију покреће се писменим захтевом на прописаном формулару код надлежне филијале Фонда за пензијско и инвалидско осигурање према седишту послодавца код кога је умли родитељ радио или према пребивалишту родитеља односно детета. Захтев подноси дете или родитељ у име детета, старатељ или лице које одреди орган старатељства у центру за социјални рад. За децу која су неспособна за самосталан живот и рад а не поседују решење о категоризацији, потребно је доставити медицинска документацију у оригиналу или у фотокопији (оверену, бесплатно код нотара и или бесплатно у Фонду за пензијско и инвалидско осигурање²⁰). Медицинска документација и остала документа достављају се надлежној комисији

²⁰ Закон о јавном бележничтву, „Сл. гласник РС“, БР.31/11, 85/12, 19/13, 55/14 – др.закон, 93/14 – др. закон, 121/14, 6/15, 106/15.

лекара вештака Фонда за пензијско и инвалидско осигурање на утврђивање медицинског налаза и доношење мишљења о инвалидности односно о телесном оштећењу или потреби за новчаном накнадом за туђом помоћи и негом.

По садашњим прописима инвалидност је једнака за све, не постоји разлика у појму инвалидности за различите категорије осигураника²¹. Појам инвалидности једнак је како за запослене тако и за пољопривреднике и за осигуранике смосталних делатности као и за инвалидну децу када излазе на оцену инвалидности пред комисијом лекара вештака Републичког фонда за пензијско и инвалидско осигурање. У том смислу интересантно је поменути и начин на који се процењује смањена радна способност по одредбама Закона о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом. И по том закону могу се квалификовати инвалидна деца, али не могу по одредбама тог закона остварити породичну пензију, па затонаведени закон није тема овог рада.

11.1. Покретање поступка за остављање права на породичну пензију и достављање потребне документације

Да би се поступак за утврђивање права на породичну пензију водио по хитном поступку (што се сматра неопходним имајући у виду више чињеница, а нарочито смрт члана породице и тешку матријалну ситуацију у којој се, по правилу, нађу чланови породице), било би целисходно (без обзира на одредбе Закона о управном поступку, којима се налаже управном органу да сам прикупља потребна документа за утврђивање права), уз захтев поднети: 1) доказ о смрти родитеља (извод из матичне књиге умрлих (оригинал или оверена фотокопија); 2) извод из матичне књиге рођених, односно фотокопија личне карте; 3) извод из матичне књиге венчаних издат после смрти осигураника, односно корисника права; 4) правоснажну судску пресуду о разводу брака и досуђеном издржавању за разведеног брачног друга; 5) доказ о школовању за децу старију од 15 година; 6) решење о старатељству (ако је потребно); 7) образац бр.1 издат од изабраног лекара, са оригиналном медицинском документацијом (специјалистички налази, снимци, отпусне листе и др.) за лица неспособна за самосталан живот и рад; 8) за децу неспособну за самосталан живот и радрешење о категоризацији;

21 В., Стојановић, Право на инвалидску пензију по садашњем закону, потпуни губитак радне способности, пракса судова у вези инвалидности и могуће промене у инвалидском осигурању, Часопис Радно и социјално право, број 2/2015, Година XXIV, Београд, стр.223-253.

9) пореско уверење (за подносиоца захтева) о укупној висини месечног прихода у кварталу пре смрти осигураника, односно корисника права, имена и адресе лица која могу да посведоче чињеницу издржавања, када је издржавање услов за остваривање права на породичну пензију детета. 10) Ако је повреда на раду узрок смрти осигураника потребно је приложити прописану пријаву о повреди на раду; 11) доказ о регулисању војног рока (фокопију војне књижице или уверење војног одсека), за умрлог осигураника; 11) фотокопију здравствених књижица чланова породице; 12) све писане доказе о стажу у иностранству покојног осигураника; 13) решење о старатељству ако подносилац захтева нема законског староца; 14) доказ о пензијском стажу умрлог осигураника у Републици Србији - радна књижица, решење о бенефицираном стажу, друге јавне исправе о стажу (решења, уверења, потврде и слично) у оригиналу или оверену фотокопију; 15) уверење о обављању самосталне делатности за покојног осигураника, који издаје надлежни орган општине, односно одговарајуће удружење, савез (за период до 31.12.2005. године), односно Агенције за привредне регистре (за период од 1.1. 2006. године); 16) уверење о плаћеним доприносима за пензијско и инвалидско осигурање са исказаним основицама доприноса и износом уплаћеног доприноса, издато од Пореске управе за период обављања самосталне делатности (ово уверење није потребно за самосталне уметнике, филмске раднике и спортисте до 31.12.2002. године, а за свештенике и верске службенике до 31.08.2004. године) за покојног осигураника; 17) уверење о плаћеним доприносима за пензијско и инвалидско осигурање са исказаним основицама доприноса и износом уплаћеног доприноса, издато од Пореске управе за период обављања пољопривредне делатности за покојног осигураника; 18) доказ о коришћењу права код националне службе за запошљавање за чланове породице (решење, уверење). Уколико подносилац захтева није у могућности да достави потребна документа, надлежни обрађивач захтева за породичну пензију (дипломирани правник који води управни поступак), дужан је да потребна документа прибави службеним путем поштујући одредбе поменутог Закона о управном поступку. Овде је важно истаћи да се нека од напред наведених докумената могу прибавити путем електронске комуникације са органима и организацијама које располажу потребним подацима и документима.

Ако је преминули родитељ имао стаж осигурања у Републици Србији као и стаж у некој од бивших република СФРЈ, захтев за породичну пензију се подноси надлежној филијали Фонда која ће покренути

поступак за потврђивање стажа оствареног у иностранству. Уколико је иностранци носилац пензијског и инвалидског осигурања потврдио стаж осигурања, донеће решење отоме и донеће свој акт о праву на породичну пензију детета. И исплату породичне пензије утврђене својим актом уплаћиваће на рачун коресподентне банке у иностранству која ће средства дозначивати одговарајућој банци у Републици Србији. Ово је ситуација такозване „сразмерне пензије“, то значи да ћете остварити право на исплату дела породичне пензије утврђене по прописима Републике Србије и дела породичне пензије утврђене по прописима неке од република бивше СФРЈ или из неке друге државе са којом Република Србија има ратификовану конвенцију о социјалном осигурању. Све ове одредбе односе се и на инвалидно дете, под условом да му је иностранци носилац пензијског и инвалидског осигурања признао право на губитак радне способности односно инвалидност или општу неспособност за рад.

Инвалидно дете корисник породичне пензије, као и сва друга деца корисници породичне пензије, чији износ пензије не прелази износа просечне пензије, а који имају неке здравствене тешкоће, могу по одредбама Правилника о друштвеном стандарду корисника пензија Републичког фонда за пензијско и инвалидско осигурање²² да остваре право на бесплатну рехабилитацију у здравствено-стационарним установама и бањско-климатским лечилиштима. Фонд сноси трошкове рехабилитације у трајању од 10 дана у току календарске године, у одређеној установи као и путне трошкове у висини цене аутобуске, односно возне карте II. разреда. Фонд сноси трошкове пратиоца детета које је остварило породичну пензију а неспособно је за самосталан живот и рад, у трајању од 10 дана у току календарске године, у одређеној установи као и путне трошкове у висини цене аутобуске, односно возне карте II. разреда. Ово право се може користити сваке пете године и могу га подједнако користити пензионери из све три категорије пензија уз приложену одговарајућу медицинску документацију.

---

²² „Правилник о друштвеном стандарду корисника пензија Републичког фонда за пензијско и инвалидско осигурање Републике Србије, („Сл. гласник РС“, бр.33/2016, 39/2016, 11/2017, 16/2017). О образовању и начину рада органа вештачења Републичког фонда за пензијско и инвалидско осигурање Републике Србије.“Сл. гласник РС”, бр.33/2016 и 39/2016 - испр.

12. Закључак

Право на породичну пензију је право из социјалног осигурања осмишљено да привремено или трајно обезбеди део социјалне сигурности и социјалног мира члановима породице умрлог осигураника или умрлог корисника пензије. Законодавац у области пензијског и инвалидског осигурања није био рестриктиван при одрђивању круга лица који могу да остваре право на породичну пензију, али је био недовољно „инспиран“ да препозна и обезбеди сигурнији и безбеднији статус инвалидне деце.

Задатак овог рада је био да се прикаже право на породичну пензију инвалидног детета у нашем пензијском систему. Тема овог рада је осветљавање права на породичну пензију инвалидног детета или инвалидне деце. За поузданију анализу потребно је располагати довољним статистичким показатељима у овој области, којих на жалост нема. Али, сем оскудних прописа у Закону о пензијском и инвалидском осигурању у нашем правном систему нема систематизованих и уређених прописа о заштити инвалидне деце кроз прописе о социјалном осигурању и социјалној заштити. Инвалидна деца представљају доста уски круг лица која тај статус врло често носе од ране младости односно од детињства па до краја живота. У главном су породице главни и најчешће једини ослонац и чувар материјално-финансијског и психолошког статуса инвалидне деце. Као и све особе са инвалидитетом и инвалидна деца су на маргинама друштвене и правне заштите тако да се са мањим изузецима, немогу са сигурношћу и поуздано пронаћи прописи који на чврстом правном темељу граде механизам поуздане заштите ове деце.

Имајући у виду да је мера социјалне заштите инвалидне деце увек условљена мером финансијских средстава која могу бити опредељена за њихове потребе, можемо, на жалост са великом дозом сигурности констатовати да се број и обим права намењених инвалидној деци неће значајно увећавати ни проширивати.

Било би веома оптимистички, да аутор овог рада, изложи одређене идеје око унапређења положаја инвалидне деце у систему пензијског и инвалидског осигурања, при поузданом сазнању да је финансијска моћ система пензијског и инвалидског осигурања на вишедецениској силазној путањи. Те, при томе аутор остаје при ставу, да се неке друге установе и државни органи и организације из области социјалног осигурања и социјалне заштите могу поузданије и са већом дозом успеха бавит проблемима што шире и што потпуније заштите инвалидне деце.

Литература и извори

Брковић, Р., Урдаревић, Б., Антић, А., Практикум за Радно право и социјално право, Правни факултет Универзитета у Крагујевцу, Крагујевац, 2016.

Драшкић М., Предговор Породичном закону, ЈП Службени гласник, Београд, 2005;

Јашаревић, С., Социјално право, Универзитет у Новом Саду – Правни факултет, Центар за издавачку делатност, Нови Сад, 2013.

Панов, С., Породично право – Приручник за полагање правосудног испита, „Пројурис“- Организација за правну едукацију и културу права Београд, Београд, 2011.

Радифковић Љ., Ракић, Н., *„Коментар и примена Закона о пензијском и инвалидском осигурању“*, СЕКОС IN, Београд, 2011.;

Rismondo, M., *Komentar Zakona o mirovinskom osiguranju*, Narodne novine D.D., Zagreb, 2008.;

В. Стојановић, Право на инвалидску пензију по садашњем закону, потпуни губитак радне способности, пракса судова у вези инвалидности и могуће промене у инвалидском осигурању, Часопис *Радно и социјално право*, број 2/2015, Година XVIV, Београд.

Закони и подзаконски акти:

Устав Републике Србије, („Сл. гласник РС“), бр.98/06.

Закон о пензијском и инвалидском осигурању („Сл. гласник РС“, бр. 34/2003, 64/2004 - одлука УСРС, 84/2004 - др. закон, 85/2005, 101/2005 - др. закон, 63/2006 - одлука УСРС, 5/2009, 107/2009, 101/2010, 93/2012, 62/2013, 1087/2013, 75/2014 и 142/2014).

Породични закон („Сл. гласник РС“, бр. 18/2005, 72/2011 – др.закон и 6/2015).

Закон о социјалном осигурању радника и службеника и њихових породица, „Службени лист ФНРЈ“, бр.10/1950.

Закон о јавном бележничтву, „Сл. гласник РС“, БР.31/11, 85/12, 19/13, 55/14 – др.закон, 93/14 – др. закон, 121/14, 6/15, 106/15.

Закон о ратификацији Конвенције Уједињених Нација о правима детета, „Сл. лист СФРЈ - Међународни уговори“, 15/90, и “Сл. лист СРЈ - Међународни уговори”, бр.4/96 и 2/97.

Конвенција УН бр.182 о најгорим облицима дечијег рада, („Сл. лист СФРЈ – Међународни уговори, бр. 2/03).

Конвенција УН број 138 о минималним годинама за запошљавање („Службени лист СФРЈ – Међународни уговори“, бр. 14/82).

Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима („Службени лист СФРЈ – Међународни уговори“, бр.7/71).

Ревидирана европска социјална повеља („Службени гласник РС – Међународни уговори“, бр.42/09).

„Правилник о образовању и начину рада органа вештачења Републичког фонда за пензијско и инвалидско осигурање Републике Србије.“Сл. гласник РС”, бр.33/2016 и 39/2016 - испр.

Правилник о друштвеном стандарду корисника пензија Републичког фонда за пензијско и инвалидско осигурање („Сл.гласник РС“, бр.33/2016, 39/2016, 11/2017, 16/2017);

Правилник о додатној образовној, здравственој и социјалној подршци детету и ученику „Сл. гласник РС“, бр.63/2010

Међународне класификација функционисања, неспособности и здравља, (енгл. ICF – International Classification of Functioning, disability and health), <https://sr.wikipedia.org/sr/>

*Vesna Stojanovic, PhD, Assistant professor
Faculty of Business Studies and Law, Belgrade*

The Right a Family pension of a Disabled Child

Summary

The right to a survivor's pension is entitled to social insurance designed to provide temporary or permanent part of social security and social peace, family members of the deceased insured person or deceased pension beneficiary. The legislator in the area of pension and disability insurance was not restrictive in an appointment of the circle of persons who may be entitled to a survivor's pension, but it was not enough "inspired" to recognize and provide a safer and more secure status of disabled children. The aim of this study was to show the right to family pension disabled child in our pension system. The theme of this paper is to illuminate the right to family pension disabled child or disabled children. For more reliable analysis is necessary to have sufficient statistical indicators in this area, which unfortunately does not. But, I scarce regulations in the Law on pension and disability insurance in our legal system has systematized and regulated regulations on the protection of children with disabilities through legislation on social security and social protection. Disabled children are rather narrow circle of persons that status

often worn from early childhood and from childhood to the end of life. In the main families are the main and often the only support and guardian of financial and material and psychological status of children invalidne. Like all people with disabilities and disabled children are on the margins of social and legal protection so that with minor exceptions, can not safely and reliably find the regulations on solid legal foundation to build a reliable mechanism to protect these children. Bearing in mind that measures of social protection of disabled children still conditional measure financial assets that can be identified for their needs, we can, unfortunately, with a high degree of certainty say that the number and scope of rights intended for disabled children will not significantly magnify not expanded. It would be very optimistic to the author of this work, exposed to certain ideas about improving the situation of disabled children in the system of pension and disability insurance, and reliable knowledge that the financial strength of the pension and disability insurance višedeceniskoj downward path. These, in fact the author maintains that the other institutions and government agencies and organizations in the field of social security and social protection can be more reliably and with greater success dose will address issues such as broader and more complete protection of disabled children. Unfortunately, with a high degree of certainty say that the number and scope of rights intended for disabled children will not significantly magnify not expanded. It would be very optimistic to the author of this work, exposed to certain ideas about improving the situation of disabled children in the system of pension and disability insurance, and reliable knowledge that the financial strength of the pension and disability insurance višedeceniskoj downward path. These, in fact the author maintains that the other institutions and government agencies and organizations in the field of social security and social protection can be more reliably and with greater success dose will address issues such as broader and more complete protection of disabled children. Unfortunately, with a high degree of certainty say that the number and scope of rights intended for disabled children will not significantly magnify not expanded. It would be very optimistic to the author of this work, exposed to certain ideas about improving the situation of disabled children in the system of pension and disability insurance, and reliable knowledge that the financial strength of the pension and disability insurance višedeceniskoj downward path. These, in fact the author maintains that the other institutions and government agencies and organizations in the field of social security and social protection can be more reliably and with greater success dose will address issues such as broader and more complete protection of disabled children. exposed to certain ideas about improving

the situation of disabled children in the system of pension and disability insurance, and reliable knowledge that the financial strength of the pension and disability insurance višedeceniskoj downward path. These, in fact the author maintains that the other institutions and government agencies and organizations in the field of social security and social protection can be more reliably and with greater success dose will address issues such as broader and more complete protection of disabled children. exposed to certain ideas about improving the situation of disabled children in the system of pension and disability insurance, and reliable knowledge that the financial strength of the pension and disability insurance višedeceniskoj downward path. These, in fact the author maintains that the other institutions and government agencies and organizations in the field of social security and social protection can be more reliably and with greater success dose will address issues such as broader and more complete protection of disabled children.

The right to a family pension is one of the three rights to pension from the pension system in the Republic of Serbia. The right to a family pension can be attained by a child of one deceased parent or one or both adoptive parents (legally adopted), if all legal requirements are met. All children born in wedlock, out of wedlock, or adopted have the right to a family pension. The legislature determines a select set of requirements in order to attain the right to a family pension when the child has gained the status of disability in the framework of the pension and disabilities law. The principles of solidarity, reciprocity and humanism, which are pillars of social insurance, enable disabled child the right to a family pension until their death. The use of this right is not required by the eventual employment or the ownership of a business by a disabled child, mhat is, the disabled child shall be entitled to a survivor's pension after termination of employment or self – employment.

Key words: *Entitled to a survivors's pension, Acquiring the status of a disabled child, The use of the right to a survivor's pension, Employment opportunities for disabled child.*